

Budget 2024-2027 för Marks kommun

Innehållsförteckning

1	Inledning	3
1.1	Så läser du budgeten	3
1.2	Politiska prioriteringar	3
2	Styrning i Marks kommun	8
3	Vision	9
4	Kommungemensamma mål	10
4.1	Kommungemensamt mål Bästa barnkommun	10
4.2	Kommungemensamt mål Bästa företagskommun	11
5	Agenda 2030 med social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet	12
6	Hållbar personal- och kompetensförsörjning	13
7	God ekonomisk hushållning	14
8	Omvärld	15
8.1	Omvärldsförändringar	15
8.2	Befolkningsutveckling	15
8.3	Ekonomiska trender	16
9	Budgetens förutsättningar	17
9.1	Utmaningar	17
9.2	Finansiering av kommunens och kommunkoncernens verksamhet	18
9.3	Nämndernas verksamhet	19
9.4	Spinnerskankoncernen	19
10	Uppdrag och ramar till nämnder och bolagsstyrelser	22
10.1	Kommunstyrelsen	22
10.2	Barn- och utbildningsnämnden	22
10.3	Bygg- och miljönämnden	22
10.4	Kultur- och fritidsnämnden	23
10.5	Teknik- och servicenämnden	23
10.6	Socialnämnden	23
10.7	Omsorgsnämnden	24
10.8	Valnämnden	24
10.9	Spinnerskan i Mark AB	24
10.10	Marks Bostads AB	25
10.11	Marks Energi AB	25
10.12	Marks Fastighets AB	25
11	Resursfördelning, driftbudget, investerings- och exploateringsplaner	26
11.1	Driftbudget	26
11.2	Investeringsplan	28
11.3	Exploateringsplan	31
12	Finansiella rapporter för kommunen	32
12.1	Resultatbudget	32
12.2	Kassaflödesbudget	32
12.3	Balansbudget	33

1 Inledning

1.1 Så läser du budgeten

Budget 2024-2027 för Marks kommun pekar ut färdriktningen för kommunens utveckling. Budgeten innehåller resultat-, balans-, kassaflödes- och investeringsbudget för de kommande fyra åren. Budgeten redogör för viljeinriktningen för verksamheten de kommande åren. Ambitionerna tar sig uttryck i de kommungemensamma målen med dess tillhörande indikatorer.

Nämnder och bolag ska i enlighet med kommunens styrmodell formulera egna mål utifrån de kommungemensamma målen. Uppföljning sker i samband med kommunens delårsbokslut och årsbokslut.

1.2 Politiska prioriteringar

Inledning

Bästa Mark består av Centerpartiet och Socialdemokraterna. Vi styr Marks kommun under mandatperioden 2023-2026. Liberalerna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet samverkar valtekniskt för att skapa en majoritet i fullmäktige. Partierna har 27 mandat tillsammans. Vår gemensamma värdegrund bygger på alla människors lika och okränkbara värde. Varje form av diskriminering ska motverkas. Vi kommer verka för jämställdhet i hela den kommunala organisationen.

Under innevarande mandatperiod planerar vi ta stora steg framåt i vår samhällsutveckling. Det finns en stark framtidstro i Mark och i att fortsätta satsa på en nära kommun med människan i fokus. En nära kommun med människan i fokus är en bärande tanke i kommunens vision. En vision som handlar om människorna som bor här med deras tankar, drömmar och förmågor. Vi som bor och verkar här med engagemang, omtanke och utveckling skapar Mark. Vi tillsammans är Mark.

Bästa barnkommun

Vi i den politiska ledningen har stort fokus på barnen. Mark ska vara en kommun som ger barn och unga jämlika förutsättningar beträffande barndom, fritid och skola. Alla ska ha jämlika förutsättningar för välfärd och hälsa och ges förutsättningar att vara delaktiga i utvecklingen av vårt samhälle. En kommun som främjar människors utveckling och ger alla oavsett uppväxtmiljö, kön och etnicitet möjligheter att nå sin fulla potential. Att elever lyckas i skolan och varje elev får tillgång till kompetenser som gör att alla fullföljer sina studier och bibehåller en god hälsa, är viktigt för det politiska styret Bästa Mark. Yngre elever ska ha nära till skolan.

Bästa Marks långsiktiga mål är att Mark ska vara en bra kommun för barn att växa upp i. "Bästa barnkommun" är ett mål där satsningar inte bara ger goda effekter för våra barn och unga utan för alla Markbor. Det är ett arbete som inkluderar alla våra verksamheter. Genom att sätta barnen i fokus satsar vi också på framtiden!

Bästa företagskommun

Mark är känt för att sätta visioner till verklighet. Vi har en imponerande tradition av hantverk och innovation. Mark ska fortsätta vara nytänkande, nyskapande och drivna och få människor att växa. Kommunen ska genom sin organisation ge den rätta hjälpen till våra företag i rätt tid och bidra till ökad tillväxt. Tillväxt som kan innebära ökad inflyttning, som tillåter nya infrastruktursatsningar och ökat utbildningsutbud. I Marks kommun ska det vara enkelt att etablera och driva företag.

För ett ännu bättre näringslivsklimat ska kommunen i nära samarbete med näringslivet skapa en positiv utveckling i Mark. En aktiv näringspolitik är en förutsättning för att fler företag etablerar sig och utvecklas och skapar tillväxt i Mark. Vi kommer att ta initiativ till att turism och näringsliv lyfts fram och organiseras på ett sätt som driver utvecklingen i kommunen.

En ökad samverkan mellan offentliga aktörer, näringsliv och akademi som skapar nya innovativa lösningar, stärker konkurrenskraften och bidrar till en hållbar utveckling som skapar fler jobb. Med fler jobb får vi också råd med en välfärd vi kan vara stolta över. Eller fler jobb bidrar till en ökad välfärd.

En av de kommande decenniernas viktigaste frågor för företag och kommuner är att hitta skickliga yrkesarbetare med rätt kompetens. Bästa Mark vill verka för att främja företagets behov och dess långsiktiga utveckling. En god infrastruktur och bra kollektivtrafik är viktigt i arbetsmarknadsregionen för att underlätta pendling till Mark.

Hela Mark ska leva

Alla orter är unika och bidrar till kommunens speciella karaktär och attraktionskraft. Kinna ska fortsätta utvecklas som ett administrativt centrum.

För att möta efterfrågan på bostäder i Mark ska fler bostäder byggas i hela kommunen. Fler villatomter ska tas fram och kommunen ska bli mycket mer aktiv när det gäller att planera för nya bostadsområden och verksamhetsområden. Markförvärv på strategiska platser ska genomföras. Jordbruksmark är en ändlig resurs och vår grundinställning är att den behöver värnas.

För att öka kommunens attraktivitet är det nödvändigt att närmiljön är ren och välkomnande med välskötta grönytor och planteringar som skapar trivsel och trygghet.

Kommunens ändamål

Vi ska tillsammans med invånarna i Mark skapa välfärd med resurser som är gemensamt finansierade. Vi ska dessutom göra det med demokratiska principer. Detta ändamål är inget lätt uppdrag men det är så det gemensamma har bestämt att vi vill organisera samhällets viktigaste uppgift och samtidigt sagt att vi ska bli den bästa organisationen med det bästa varumärket och de bästa välfärdsarbetarna.

Budget

Budget för 2024-2027 är en budgetperiod med stora osäkerheter och ännu större utmaningar. Vi är en del av en värld med krig i vår omedelbara närhet, en eskalerande klimatkris med torka, översvämning, värmerekord och ishavsmältning. Vi befinner oss i en lågkonjunktur samtidigt som vi har en hög inflation med ökande räntor som slår hårt mot vanligt folk. Levnadsomkostnaderna ökar med 15-20% medan inkomsterna ökar med blott 3-4 %. Kommunen erhåller inte statsbidrag i samma omfattning som tidigare. Vi kan inte förvänta oss överskott genom bidrag från staten och vi behöver därför prioritera noggrannare för att kunna utföra välfärdsuppdraget. Pensionskostnaden stiger för kommunens anställda.

Dessa förutsättningar gör att kommunens utmaningar med kompetensförsörjning, bristande resultat för barnen i skolan och ensamhet för våra äldre i samhället blir flera utmaningar att fokusera på samtidigt.

Vi i Bästa Mark tror trots allt att vi har ett läge där vi ska satsa oss ur dessa prövningar. Vi tror att vi både behöver skapa och utveckla innovation i vår organisation. I Mark finns ett starkt civilsamhälle med engagemang och kunskap. Kommunen kan genom ekonomiska bidrag och andra resurser stötta civilsamhället så att vi tillsammans med Markborna löser välfärdsuppdraget.

Befolkningsutveckling

Målsättningen för denna budgetperiod är att vi ska följa vårt befolkningsutvecklingsmål om 0,5 procent per år och som innebär att vi ska vara 37 000 invånare 2030. För planperioden innebär det att vi ska bli 700 nya markbor och att vid 2027 års utgång ska vi vara minst 36 000 invånare.

Utdebitering 2024

Förutsättningarna för denna budgetperiod är att vi ska ha en oförändrad skattesats om 21,51%.

Uppdrag

Kommunfullmäktiges mål

Mark ska bidra till uppfyllelse av målen i Agenda 2030.

En hållbar välfärd för alla

- Under 2023 förväntas kommunfullmäktige anta hållbarhetsprogram där miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet beskrivs. Som kommun påverkar vi genom inköp och upphandling. Marks kommun samarbetar med näringslivet för att utveckla hållbarhet i hela samhället. Medborgarinflytande behöver utvecklas. Under mandatperioden vill vi förbättra medborgardialoger och möjlighet till inflytande i olika kommundelar. Särskilt fokus ska ske på utveckling av inflytande och dialog med ungdomar.
- Kommunen ska jobba med en cykelstrategi för att öka antalet cykelresor hela Mark. Målsättningen är ett sammanhängande cykelvägnät för resor till och från jobb och utbildning. Vi ska bygga ihop cykelvägnätet till sammanhängande cykelleder. För att underlätta ett hållbart resande behöver cykelvägnätet förbättras och skyltning göras tydligare. Gång och cykelvägar behöver hänga ihop mellan orter för att medborgaren ska känna att cykel är ett alternativt färd sätt.
- Genom återbruk och återvinning i kommunala verksamheter bidrar vi till ett mer hållbart samhälle.
- Kommunen ska i samarbete med Boråsregionens kommunalförbund arbeta för att få till etablering av fossilfri tankstation. Kommunen ska tillsammans med näringslivet se till att det finns en tillräcklig laddinfrastruktur för elfordon inom kommunen.
- Samarbetet mellan försörjningsstöd, arbetsmarknadscenter och arbetsförmedling ska utvecklas så att ännu fler kan nå egen försörjning.
- För ökad social hållbarhet ska stöd öka till organisationer för utsatta grupper i samhället. Ex våldsutsatta kvinnor och barn, och utsatthet på grund av sexuell läggning.
- Vi ska utifrån vårt klimatlöfte för att uppnå målen för Agenda 2030 ta fram en koldioxidbudget med sikte på klimatneutralitet 2030
- Vi ger uppdraget att utreda under 2024 om det finns lämpliga områden i kommunens ägo där våtmark kan återskapas.
- Vi vill säkra tillgång till våra skyddade naturområden. Naturvårdsarbetet tillförs årligen ekonomiska medel då naturvårdsfonden upplöses 1 januari 2024. Alla Markbor som förvaltar skyddade naturområden gör ett viktigt jobb. Bästa Mark vill öka samarbetet med alla som bidrar till att skydda känslig natur.

En skola för alla

Varje unge ska lyckas! är vårt mantra för att uppnå en jämlik skola i Mark. För att Mark ska lyckas krävs att vi släpper lös kraften i våra fantastiska pedagoger och ger våra medarbetare fullt mandat att ge våra barn en chans att växa och nå sin fulla potential. Vi ska fortsätta med det strategiska kvalitetsarbetet inom skolan med mål att alla enheter ska ha samma kvalitet= jämlik skola. Rätt personal för att höja kvalitén.

- Skolan ska under 2024 jobba med sin organisation för att nå målet. Politiken ska inte lägga på ett omställningskrav för året men förväntar sig att organisationen går starkt ur 2024 för att kunna vara med och bidra till helheten för 2025 och framåt.

Hela Mark ska leva

Kommunstyrelsens ansvar för samhällsplanering ska resultera i nya beställningar av detaljplaner för verksamheter och bostäder utmed kommunens attraktiva stråknära lägen enligt översiktsplanen. Vi ska se över prioritering av uppdatering av fördjupade översiktsplaner, FÖP. Kommunen ska ta fram en plan för strategiska markförvärv, vidare ska mer mark som är redo att byggas på för både bostäder och verksamhet tas fram,

- Vi ser att FÖP Nordost kommer först ut vid uppdatering, tack vare att närheten till en större möjlig företagsetablering vid Lockryd i Svenljunga kan innebära behov för både arbetskrafts och företagsetableringar i den nordöstra delen av Mark.
- Vi ska även jobba vidare med detaljplan i Öxabäck för att möjliggöra bättre underlag för kommunal service i Mark Sydost även i framtiden.

- Utveckling av Mark Nordväst fortsätter med fokus på att möjliggöra att bibehålla och öka attraktiviteten för Lygnernområdet. Vi ska skydda, vi ska tillgängliggöra den vackra naturen, vi ska utveckla området som är riksintresse för friluftslivet och vissa delar av riksintresse för kulturmiljövården. Kungsbacka använder Lygnern som vattentäkt och vi använder den som rekreativområde. Det är viktigt att de intressen som finns kan harmoniera med varandra
- Kommunstyrelsen ska förstärka uppdraget som verksamhetsstöd för nämnder och bolagsstyrelser genom att vi tillför pengar till DIGitalisering- och IT-funktionen och ger ett uppdrag att erbjuda lösningar för alla som effektiviserar vår organisation. Vi tillför pengar till HR för att erbjuda bättre chefsstöd till organisationen.
- Processen för kommunala investeringar behöver förtydligas så att nämnder och styrelser ansvar och ekonomiska åtaganden blir tydligt. Investeringar ska även inkludera konstnärlig gestaltning och nödvändiga infrastruktursatsningar i det geografiska närområdet.
- Kommunstyrelsen ska utreda hur framtidens civilförsvarsorganisation bör se ut, vilka resurser, både kommunala och civilsamhällets, som ska finnas på plats. IOP, idéburet offentligt partnerskap, kan vara ett arbetssätt för att säkerställa tillgängliga resurser.
- Mobiltäckningen behöver förbättras i olika geografiska delar av kommunen genom uppförande av samhällsmast. Marks kommun ska förbereda och ansöka om investeringsstöd hos Västra Götalandsregionen för uppförande av samhällsmast.

Jobb och företagande

Bästa Mark vill bli bästa företagskommun och tillsammans med våra företag ska vi i större utsträckning se att företag som vänder sig till Marks kommun ska direkt bli lotsade till rätt instanser.

- Kommunen ska jobba med egna brukarundersökningar för att utveckla vårt bemötande, service och myndighetsutövning mot företag och privatpersoner.
- Det behövs förbättrad infrastruktur i kommunen. Arbetet med Länsväg 156 behöver samordnas med Trafikverket och Västra Götalandsregionen. Bästa Mark tar initiativ till samarbete med Härryda kommun för att hela sträckningen av Länsväg 156 mot Härryda ska förbättras.
- Kommunens arbete med strategiska markförvärv för bostäder och verksamhet ska vara aktivt i hela kommunen. Detaljplanelagda områden för industri-/verksamhet behöver förberedas för etablering. Kommunstyrelsen ska samordna arbetet med att ta fram fler detaljplaner i hela kommunen.
- Kompetensförsörjningen måste tryggas. Bättre kommunikationer, attraktiva boendemiljöer och samarbete med Marks gymnasium om utbildningssamverkan med företagen.
- Skapa förutsättningar för växande besöksnäring i Marks kommun. Kommunen ska ha ett aktivt deltagande i planering och genomförande i samarbete med privata aktörer, såväl företag, markägare som föreningar.

Föreningar främjar hälsa

Vi ska ha ett livskraftigt och hälsosamt föreningsliv och Bästa Mark vill öka andelen av våra ungdomar som deltar i vårt organiserade föreningsliv.

- Vi vill utveckla det lokala aktivitetsstödet för att föreningar ska kunna göra större satsningar på åldersgruppen sju till tjugo år som idag i hög utsträckning lämnar föreningslivet i tidig ålder.
- Kaskad ska finnas till för oss Markbor och leva upp till våra förväntningar på tillgänglighet och utbud. Vårt bad ska vara en viktig del av vårt folkhälsoarbete och vår bild av ett attraktivt Mark. I samarbete med Kultur och fritidsnämnden ska civilsamhället göra Kaskad till ett enastående bad som förstärker vårt strävansmål om bästa barnkommun och bästa företagskommun.
- Förutsättningen för att utveckla föreningslivet i Mark är att det finns hallar och planer för aktivitet och rörelse. Vi har utrett behovet av nya konstgräsplaner i kommunen och Bästa Mark vill investera tillsammans med föreningslivet i en åretruntfotbollsplan i Mark Nordväst och en i centralorten under planperioden. Anläggningar tas fram tillsammans med föreningar och klubbar på en plats som anses lämplig utifrån miljöperspektiv, aktivt föreningsliv och tillgängliga kommunikationer.

Ett rikt liv för alla äldre

Vi ska erbjuda ett rikt liv för alla våra äldre och vi ska göra det tillsammans med Markborna Vi blir fler äldre som behöver samhällets stöd i olika skeenden i livet. Vi som organisation ska stå där och välkomna våra äldre när de tillfällena uppstår och hjälpa till och bibehålla och ibland öka förmågan att klara sig själv i livet. Det är tillsammans vi kan bevara varje Markbos egen kraft att leva ett rikt liv så länge som möjligt.

- All personal inom vård och omsorg ska ha tillgång till arbetskläder.
- Kompetensutmaningen innebär att vårdutbildad personal ska främst sköta kvalificerade uppgifter och därmed använder vi kompetensen på rätt saker. Nya arbetssätt och digitala hjälpmedel ska utvecklas.
- Omsorgsnämnden får i uppdrag att analysera nettokostnadsavvikelse som redovisats 2022-2023 för nämndens verksamhet och därefter föreslå förändringar.
- Många äldre håller sig friska länge och de aktiviteter som civilsamhället utför är viktigt för att minska ofrivillig ensamhet. Bästa Mark vill utreda möjligheter för att skapa träffpunkter med lunch för våra äldre för att öka möjligheten till social samvaro och samtidigt erbjuda lunch.

Markborna ska trivas

Vi har ökat arbetet med att jobba för ett tryggare Mark. Vi har tecknat medborgarlöfte i samarbete med polisen, vårt kommunala bostadsbolag och kommunen. Vi har tillfört medel för att öka närvaron av fältassistenter och ungdomsarbetare i kommunen. Vi har ökat samarbetet med våra företagare och föreningar för att skapa trivsel och aktiviteter i våra orter.

- Framöver vill vi utveckla samarbetet med kommuninvånaren för att förbättra vår trygghet och säkerhetsfrämjande arbete i ständig dialog med civilsamhället.

Bostadsbyggande i hela Mark

För att nå målet för befolkningstillväxt ska vi bibehålla målet om nybyggnation av bostäder. Marks Bostad AB ska bygga 240 lägenheter under planperioden. Minst en tredjedel av bostäderna ska byggas utanför centralorten. Bostadsbolagets produktion ska inkludera omsorgsnämndens behov av bostäder för äldre.

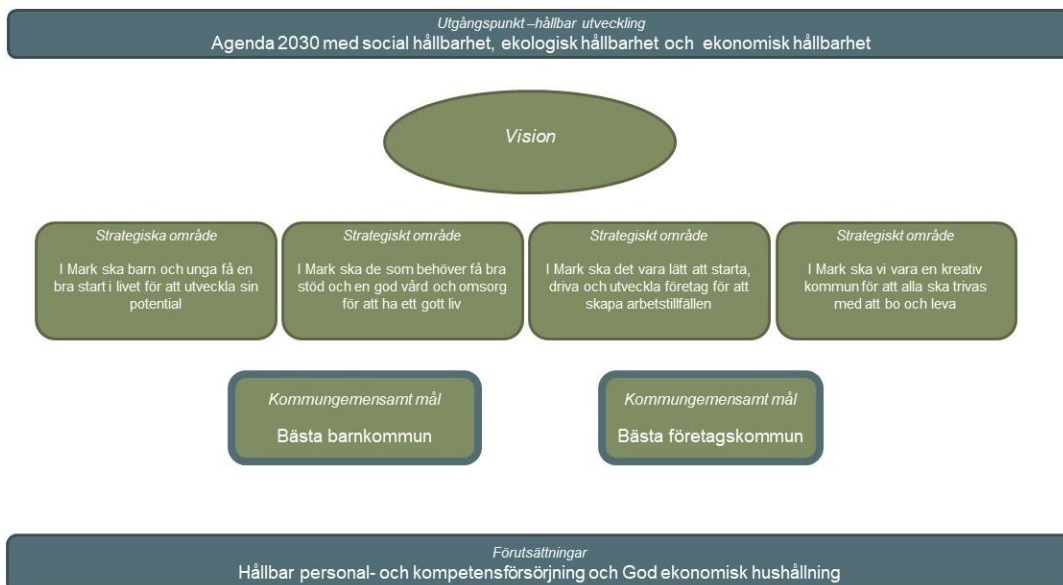
Tillsammans skapar vi Bästa Mark

Ulf Dahlberg   Lena Ferm Hansson
Socialdemokraterna   Centerpartiet

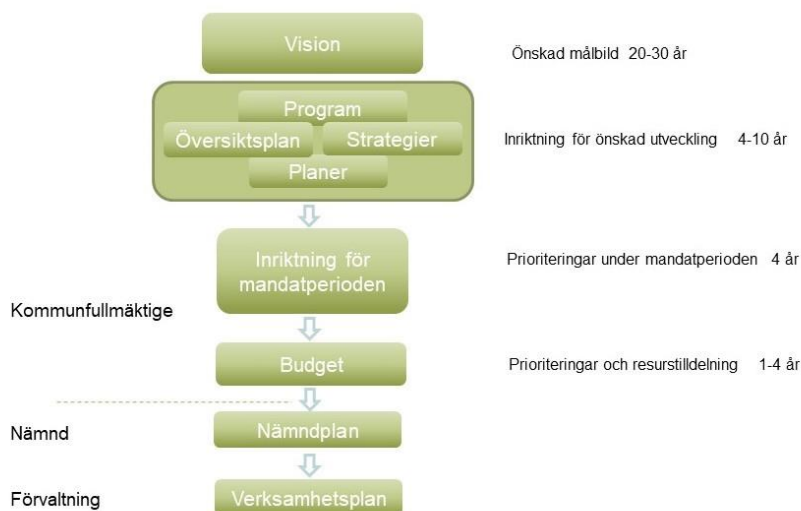
Vid kommunfullmäktige 2023-06-15 beslutade kommunfullmäktige att komplettera budgeten med 0,1 mnkr till projektet *läslust* för att främja barns läskunskaper, enligt Moderaternas och Sverigedemokraternas budgetförslag.

2 Styrning i Marks kommun

Marks kommun har ett styrsystem som fastställer grundprinciperna i kommunens styrning och tydliggör roller och ansvar. Dokumentet *Styrsystem för Marks kommun* finns att läsa på www.mark.se.

Kommunfullmäktige har beslutat om vision och strategiska områden som pekar ut färdriktningen, vart vi strävar, och som berör alla som bor och verkar i kommunen. För de närmaste åren beslutar kommunfullmäktige om kommungemensamma mål som talar om vad vi ska fokusera på i ett kortare perspektiv. Förutsättningar för måluppfyllelse är hållbar personal- och kompetensförsörjning och god ekonomisk hushållning. Utgångspunkten i vårt arbete ska vara hållbar utveckling där Agenda 2030 ska genomsyra vår planering och vårt genomförande.

Med utgångspunkt från kommunfullmäktiges budget ansvarar varje nämnd och styrelse för att utarbeta och besluta om en nämnd-/affärsplan. Varje nämnd och styrelse ska sätta mål för den egna verksamheten utifrån budgeten, nulägesanalys av sin verksamhet samt program, strategier och planer. Nämnd och styrelse ska formulera mål utifrån hur de bäst bidrar till vision, kommungemensamma mål och vad som övrigt står i budgeten.

Varje nämnd och styrelse ska också precisera sitt grunduppdrag för att säkerställa att nämnden uppnår sitt grunduppdrag och för att förbättra uppföljningen.

3 Vision

Den 15 juni 2022 fastställde kommunfullmäktige en vision som är skapad av – och för – oss som bor i Mark. Den handlar om en nära kommun med människan i fokus. Vi lever nära vår vackra natur, nära våra drömmar och passioner och nära varandra. Den är en drömbild av hur livet i Mark ser ut och ska fungera som en ledstjärna i allt vi gör under många år framöver. Visionen talar inte om i detalj hur vi tar oss framåt. Och det är inte ens säkert att vi når hela vägen fram. Däremot berättar den om vilken riktning vi ska ta och hur vi vill att vår framtid tillsammans ska se formos och se ut.

En nära kommun med människan i fokus. Nära till natur, vår omvärld, varandra och framtiden.

Vi är jordnära

Vi lever nära, och tillsammans med, naturen. Därför värnar och värdesätter vi miljön högt. Vi tar tillvara naturens krafter i allt från ren energi till lokalodlade råvaror att lägga på markbans tallrik. Vi rör oss aktivt i naturen som en självklar del av livet och tar därmed hand om oss själva och våra vackra omgivningar. Genom att vårda vår planet, vår mark, och oss själva kan vi leva i harmoni – nu och i framtiden.

Vi är familjenära

Mark är en plats där det inte spelar någon roll vad du drömmer om, hur gammal du är, varifrån du kommer eller vad du har för förmågor. Här somnar alla barn fridfullt på kvällen, för de vet att de är omgivna av nära och kära och att de är trygga i sitt hem. De är mätta och trötta efter en meningsfull dag. Vi lär dem om alla människors lika värde och att vi är starkast tillsammans. När livet bjuder på utmaningar och motgångar så finns både familj och ett fungerande och närvarande samhälle bakom ryggen och tar emot med lugn och värme.

Vi är visionära

Det finns lika många drömmar som det finns människor. Därför ska du kunna skraddarsy ditt liv i Mark efter just dina drömmar och visioner. Vi har plats för din livsstil, ditt arbetsliv och din passion. Vi hör dig, ser dig och tror på dig.

Mark är känt för att sätta visioner till verklighet. Vi har en imponerande tradition av hantverk, föreningsliv och innovation. Med en inbiten vana att vara nytänkande, nyskapande och drivna fortsätter vi att ta oss an våra framtidsdrömmar. Vi slutar aldrig att lockas av mer kunskap, erfarenheter och möjligheter. Och att få människor att växa. Vi värdesätter utbildning högt, men människan och drömmen ännu högre. Varje människa ska kunna förverkliga sig själv – oavsett om du vill odla Sveriges finaste potatis eller siktar mot ett OS-guld.

Vi är nära

Att vi blivit tilldelade just denna vackra plats på jorden ger oss många fördelar. Närheten till havet, städer, högskolor och flygplats bara för att nämna några. Men också närheten till varandra. Varje liten by i vår kommun har sin identitet, men vi ser ändå på varandra som värdefulla enheter av en gemensam helhet. Vi finns här för varandra och tar oss an framtiden tillsammans.

Andra har dessutom nära till oss. Den som besöker oss imponeras inte bara av internationella företag med inspirerande handel, utan också av skogens lugn och stilla sjöar. Öppna landskap och böljande dalar. Och det är något vi värnar om.

Vi är Mark

Utan markborna hade Mark bara varit en bit mark. Visserligen en väldigt vacker bit mark med sina djupa skogar, glittrande sjöar och slingrande grusvägar. Men det är markborna som gör Mark till den fina plats det är. Människorna här, som med sina olika drömmar, tankar och förmågor, gör Mark vackert på riktigt. Tillsammans tar vi oss an framtiden och vågar tänka nytt. Det är vi som bor och verkar här som med engagemang, omtanke och utveckling gör Mark. Och vi gör det tillsammans. Vi är Mark.

4 Kommungemensamma mål

4.1 Kommungemensamt mål Bästa barnkommun

Gemensamt fokus Fullföljda studier

Marks kommun ska bli Bästa barnkommun genom att kommunkoncernen gör en kraftsamling och tillsammans arbetar för att alla elever ska klara godkända betyg i årskurs nio. Trygghet, god hälsa och jämlik fritid är viktiga delar för att eleverna ska klara skolan med godkända betyg och det krävs insatser från samtliga nämnder och styrelser. Det förutsätter dessutom att vi tar tillvara på den kraft och vilja som finns i civilsamhället, hos individer, företag och föreningar.

Prioriterade målgrupper är:

- utsatta individer och grupper, det kan vara barn med funktionsnedsättning, barn i socioekonomiskt utsatta familjer och barn med psykisk ohälsa
- yngre barn

Inriktningen i vårt arbete är:

- sammanhållen kommun, vi ska agera som EN kommun
- långsiktigt främjande och förebyggande
- barnrättsperspektiv

Genom att arbeta för att alla elever klarar skolan med godkända betyg bidrar vi till att uppnå målen i Agenda 2030. De Agenda 2030-mål vi bidrar till är, förutom *Mål 4 En god utbildning för alla* också *Mål 1 Ingen fattigdom*, *Mål 3 God hälsa och välbefinnande*, *Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt* och *Mål 10 Minskad ojämlikhet*.

För att bedöma om våra insatser och aktiviteter får effekt har vi följande indikatorer:

Indikator	Målvärde
Andel elever behöriga till gymnasiets yrkesprogram	Öka
Andel elever i grundskolan som har en frånvaro över 20 procent	Minska
Handläggningstider vid familjeenheten	Minska
Andel som deltar i det kommunala fritidsutbudet (inklusive det subventionerade)	Öka
Andel elever i åk 5 som känner sig trygg i skolan	Öka

4.2 Kommungemensamt mål Bästa företagskommun

Strategi för tillväxt ("Näringslivsprogrammet") som har tagits fram av ledamöter i Näringslivsrådet och som antogs av kommunfullmäktige våren 2019, visar riktningen för arbetet med näringslivsfrågor. De tre elementen livskvalitet, attraktionskraft och samarbeten genomsyrar strategin.

- Målet 2030 är att folkmängden i Marks kommun är 37 600 personer.
- Målet för Svenskt Näringslivs årliga ranking över företagsklimatet är plats 50 eller bättre år 2030.
- Baserat på Marks kommuns bostadsförsörjningsprogram är målet att under perioden 2016-2030 bygga totalt minst 1 430 nya bostäder.
- I Löpande insikt mäts myndighetsutövningen inom olika områden, till exempel bygglov, markupplåtelse, serveringstillstånd, miljötillsyn och brandtillsyn. Målet är ett indexvärde på 75 eller högre år 2030.

Strategi för tillväxt ska under 2023 uppdateras.

Hösten 2022 antogs en ny näringslivspolicy som innebär att alla kommunanställda ska se sig som delaktiga i att näringslivet utvecklas. Förhållningssättet innebär vidare att den goda relationen till företagen är viktig samt att företagen prioriteras och bemöts som våra kunder.

Under 2022 arbetade kommunorganisationen med konceptet *Förenkla helt enkelt* som syftar till att underlätta för företagen i deras kontakter med kommunen och på sikt skapa ett ännu starkare näringslivsklimat. Under 2023 tas en handlingsplan fram där alla förvaltningar får konkretisera vad de kommer att jobba med utefter tre åtgärder:

- Öppenhet och dialog mellan politiker, tjänstepersoner och företag
- Kommunikation och service
- Förenkla så långt som möjligt.

Genom att arbeta för Bästa företagskommun och ett gott näringslivsklimat bidrar vi till att uppnå målen i Agenda 2030. De Agenda 2030-mål vi bidrar till är *Mål 4 En god utbildning för alla*, *Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt*, *Mål 9 Hållbar industri, infrastruktur och innovationer* och *Mål 11 Hållbara städer och samhällen*.

För att bedöma om våra insatser och aktiviteter får effekt har vi följande indikatorer (finns i Strategi för tillväxt/"näringslivsprogrammet"):

Indikator	Målvärde
Antal invånare	öka
Näringslivsklimat, plats i ranking av Sveriges kommuner	förbättras
Antal nya bostäder	>=96
Fullföljda studier, godkända betyg i årskurs nio	öka
Resultat i löpande insikt, bedömning av myndighetsutövningen	öka

5 Agenda 2030 med social, ekologisk och ekonomisk hållbarhet

Agenda 2030 ska genomsyra vår planering och vårt genomförande.

Vår kommun måste bidra till att minska den negativa klimatpåverkan som vårt sätt att använda naturens resurser medför. Att människor får växa upp i ett gott samhälle beskrivs bland annat i FN:s konvention om barns rättigheter, som är en del av Agenda 2030.

Planen är att kommunfullmäktige under 2023 beslutar om ett *Hållbarhetsprogram* som pekar ut de områden som Marks kommun ska arbeta med de kommande åren för att bidra till målen i Agenda 2030.

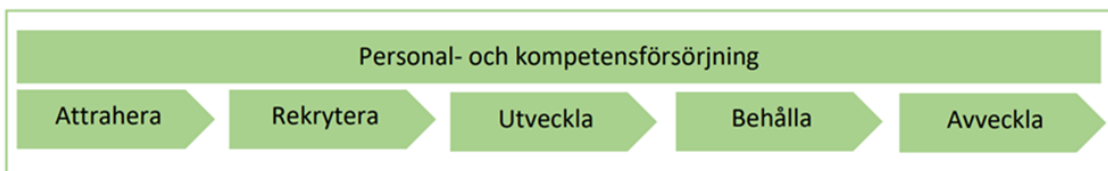
Marks kommun är med i kraftsamlingen *Klimat 2030 - Västra Götaland ställer om* som drivs av Västra Götalandsregionen och Länsstyrelsen Västra Götaland. Marks kommun har under 2022 arbetat utifrån kraftsamlingens klimatlöften och ska fortsätta det arbetet åren framöver. Nämnder och styrelser ska rapportera vad som görs kopplat till klimatlöften samt de regionala miljömålen Minskad klimatpåverkan och ren luft, Hållbar användning av vattenmiljöer, Hållbart brukande av skog och odlingslandskap samt God bebyggd miljö och hållbar konsumtion.

Mot en cirkulär och hållbar framtid, Boråsregionens gemensamma avfallsplan 2021-2030, är framtaget i kommunalförbundet Sjuhärad och är ett dokument som Marks kommun antagit. Syftet med en regional avfallsplan är att tillsammans över kommungränserna förebygga att avfall uppstår samt minska negativ miljö- och klimatpåverkan.

6 Hållbar personal- och kompetensförsörjning

Kommunens personal- och arbetsgivarpolitik syftar till att säkerställa kommunens personal- och kompetensförsörjning.

Kommunkoncernen arbetar utifrån ARUBA-modellen för att på bästa sätt attrahera, rekrytera, utveckla, behålla och avveckla medarbetare. Särskilt fokus ligger på att utveckla och behålla redan anställda medarbetare.

För att klara kompetensförsörjningen framöver behöver Marks kommun vara en attraktiv arbetsgivare för såväl potentiella framtida medarbetare som redan befintliga. Marks kommun ska uppfattas som en attraktiv arbetsgivare som levererar bra verksamhet. Vi har fokus på vårt uppdrag, bedriver och utvecklar verksamheten utifrån behov som finns hos dem vi är till för.

Kommunkoncernen arbetar kontinuerligt med värdegrunden som ska bidra till en mer öppen och tillitsfull organisation där vi verkar tillsammans. Vår tillsammanskultur förbättras genom att vi är engagerade, omtänksamma och utvecklande.

Vi utvecklar hela tiden vårt ledarskap- och medarbetarskap där engagemang, delaktighet, eget ansvar, personlig utveckling och feedback på arbetsinsatser är viktiga inslag.

Genom en högre grad av tillitsbaserad styrning och ledning kan vår förståelse för brukarens och medborgarens behov öka. Genom att öka handlingsutrymmet i mötet mellan medarbetare och dem vi är till för kan förmågan förbättras att tillvarata den kunskap, det omdöme och den motivation som finns hos våra medarbetare och medborgare.

En god arbetsmiljö är viktigt för att behålla våra medarbetare och chefer. Det systematiska arbetsmiljöarbetet behöver ständigt utvecklas och anpassas. Ett särskilt fokus behöver vara på första linjens chefers arbetssituation för att öka förutsättningarna att utöva ett nära ledarskapet som är viktigt för de allra flesta av våra medarbetare.

Pågående utvecklingsarbete

Centralt och gemensamt inom kommunen pågår flera utvecklingsarbeten som är viktiga att vara uthålliga i för att erhålla ett systematiskt arbete för att erhålla en hållbar personal- och kompetensförsörjning. Prioriterade utvecklingsarbeten är:

- att säkerställa en kommunövergripande bild av förvaltningarnas arbete med kompetensförsörjning. Detta kommer förbättra förmågan att erhålla en helhetsbild över nuvarande och kommande kompetensbehov i hela organisationen.
- att förbättra våra arbetssätt för att följa upp, utvärdera och förbättra det systematiska arbetsmiljöarbetet i hela organisationen. Ett förbättrat förebyggande arbetssätt som är möjligt och realistiskt att tillämpa möjliggör att vi kan omhänderta arbetsmiljöarbetet både på individ- och organisationsnivå. Arbetsmiljöverket bedriver ett arbete med regelförnyelse där myndighetens föreskrifter och allmänna råd inordnas i en ny struktur. Den nya strukturen med föreskrifter beräknas träda ikraft i början av hösten 2024 och kan innebära att vi behöver justera våra arbetssätt.
- framtidens arbetsplats, ett utvecklingsarbete i programform som samlar viktiga utvecklingsprojekt som berör den fysiska, digitala samt sociala och organisatoriska miljön.
- utveckling och samordning gällande introduktion för nyanställda
- utveckling och samordning när medarbetare väljer att lämna kommunen. Vi ska kunna kartlägga och analysera varför medarbetare slutar.
- fortsatt utveckling av vår rekryteringsprocess som styr mot en kompetensbaserad rekrytering fri från diskriminering.
- fortsatt arbete för att motverka osakliga löneskillnader mellan könen och utveckling av det strategiska lönebildningsarbetet.

Mål för hållbar personal- och kompetensförsörjning

Den externa personalrörligheten avseende andelen som avslutar sin anställning i kommunen ska minska.

7 God ekonomisk hushållning

Enligt kommunallagen ska kommuner ha en god ekonomisk hushållning i sin verksamhet och i sådan verksamhet som bedrivs genom andra juridiska personer. God ekonomisk hushållning innebär att det ekonomiska resultatet ska vara positivt och på en nivå som innebär att förmögenheten inte urholkas av inflation eller av för låg självfinansieringsgrad av investeringar. Enligt kommunallagen ska budgeten upprättas så att intäkterna överstiger kostnaderna, det så kallade balanskravet. Blir resultatet negativt vid årets slut måste det balanseras med motsvarande överskott under de närmast följande tre åren.

God ekonomisk hushållning i Marks kommun innebär;

- positiva ekonomiska resultat med en nivå som bidrar till självfinansiering av investeringar och med inbyggd motståndskraft till förändringar i omvärlden
- investeringar i kommunkoncernen sker på ett ansvarsfullt sätt
- skattebetalarnas pengar förvaltas väl
- effektivt resursutnyttjande där tjänster till individ och samhälle utförs med en hög nöjdhet till en rimlig kostnad
- god förvaltning av kommunens egendom.
- god anpassning efter förändrade förutsättningar på kort och lång sikt.

Finansiella mål

Finansiella mål behövs för att markera att ekonomin är en begränsning för att bedriva verksamhet – "spelplanen" utifrån kommunens egna förutsättningar. Verksamhetsmål behövs för att ange hur mycket av de olika verksamheterna som ryms på spelplanen, det vill säga kopplingen till ekonomin, samt för att klargöra uppdraget gentemot medborgarna.

Resultatmål

Resultatet uppgår till minst 1,5 procent av skatt, utjämning och finansnetto (fyraårs snitt)

Finansieringsmål

Kommunkoncernens bruttoskuld/invånare är lägre än 90 procent av vår kommungrupps bruttoskuld/invånare (fyraårs snitt)

Planeringsmål

Oförändrad skattesats

8 Omvärld

8.1 Omvärldsförändringar

Enligt Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, finns det ett antal övergripande områden – *globalisering, demografi, klimat, teknik och värderingar* – där förändringar av dem starkt påverkar såväl Sverige som övriga världen. De är ofta svåra att påverka lokalt och regionalt och konsekvenserna av dem kan se olika ut i olika delar av Sverige. Men oavsett om förändringarna utgör möjligheter, hot eller både och, så måste man lokalt ha en strategi för att möta dem. De som bäst förstår och förmår att hantera dessa fundamentala förändringskrafter kan också bäst dra fördelar av dem.

SKR:s analys lyfter fram tio trender som kan komma att få stor betydelse för det kommunala uppdraget. Det handlar om:

- Ökat behov av livslångt lärande
- Användare driver teknisk utveckling
- Nya livsmönster påverkar platsbundenhet
- Hållbarhetsarbete ger konkurrensfördelar
- Välfärdsbrottslighet slukar allt mer resurser
- Ökad polarisering och utsatthet
- Det lokala och regionala handlingsutrymmet utmanas
- Tillitens betydelse uppmärksammas allt mer
- Komplexa samhällsutmaningar kräver nya arbetssätt
- Ökad medvetenhet om samhällets sårbarhet.

8.2 Befolkningsutveckling

När Marks kommun bildades hade kommunen strax över 29 000 invånare. På 50 år har befolkningen ökat med drygt 6 000 personer, vilket motsvarar en ökning på knappt 21 procent.

Mark har en lägre befolkningsutveckling de senaste fem åren än riket, Västra Götaland och Sjuhäradskommunerna.

Marks kommuns befolkningsprognos är att antal invånare ökar med omkring 800 personer mellan 2022 och 2027. I antal är ökningen störst i grupperna 80-84, 19-64 och 16-18.

	SCB	Prognos	Prognos	Prognos	Prognos	Prognos	Förändring
Ålder	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2022-2027
0	344	352	352	353	353	354	-21
1-5	1 953	1 957	1 950	1 954	1 980	1 952	23
6-12	2 978	2 940	2 995	3 028	3 029	3 091	60
13-15	1 395	1 402	1 333	1 308	1 257	1 288	-124
16-18	1 279	1 337	1 397	1 404	1 411	1 345	151
19-64	19 154	19 214	19 229	19 306	19 407	19 544	307
65-74	4 191	4 137	4 117	4 082	4 058	4 066	-136
75-79	1 828	1 850	1 880	1 864	1 813	1 815	1
80-84	1 109	1 185	1 266	1 383	1 518	1 543	455
85-89	686	712	731	746	763	809	64
90-w	412	420	433	434	437	454	45
Summa	35 329	35 506	35 683	35 862	36 026	36 261	825

Invånare i Marks kommun per 31 december, utfall 2022 och prognos 2023-2027.

8.3 Ekonomiska trender

Inflationen faller nu i många länder. Hittills har vi kunnat notera att globala energi-, råvaru- och spannmålspriser har sjunkit vilket stödjer SKR:s och andra bedömares prognoser om att inflationen faller och kommer att fortsätta nedåt även i Sverige. Vägen till prisstabilisering är skakig med många risker och osäkerheter.

Riksbankens senaste räntehöjning till 3,5 procent var i linje med SKR:s prognos, liksom en ytterligare höjning på 25 punkter. Svenska hushåll drabbas särskilt hårt av räntehöjningar då många har höga bostadslån och korta räntebindningstider, vilket gör att högre ränta slår igenom snabbare och hårdare mot hushållen i Sverige än i många andra länder. Den höga inflationen urholkar lönerna och hushållens reala disponibla inkomster minskar i år. Hushållens ränteutgifter, som andel av deras disponibla inkomster, ökar snabbt och är drygt fyra gånger så hög i år som 2021. Den försvagade ekonomin hos hushållen och den höga räntan påverkar bostadspriserna och bostadsbyggandet negativt.

Ambitionshöjningar gällande främst försvaret och rättsväsendet bidrar till att den statliga konsumtionen går i motsatt riktning och ökar i år. Däremot minskar kommunsektorns konsumtion till följd av det dystra ekonomiska läget samt fortsatt utfasning av pandemirelaterade åtgärder. Det gör att den offentliga konsumtionen sammantaget kommer att växa svagt i år. Det kombinerat med att investeringstakten och hushållens konsumtion faller gör att BNP minskar med 1,0 procent i år, vilket är en klart svagare utveckling än i de flesta andra OECD-länder.

Nästa år väntas en svagt ökad efterfrågan i ekonomin med mer optimistiska hushåll i takt med att inflationen och därefter även ränteläget faller tillbaka. Det är dock först 2025 som återhämtningen tar fart på allvar. Stigande efterfrågetillväxt, lägre ränteläge och tilltagande optimism bland företag och konsumenter gör att investeringarna ökar igen.

Arbetsmarknaden håller emot relativt väl

Att hushållens efterfrågan minskar i år innebär att många företag behöver anpassa sina kostnader. Detta gäller särskilt företag med huvuddelen av sin verksamhet på den svenska hemmamarknaden. Samtidigt behöver företagen, precis som kommuner och regioner göra avvägningar mellan att anpassa sig till den svaga ekonomin på kortare sikt och den mer strukturella kompetensbristen. Det är stora kostnader involverade i att rekrytera personal, om arbetskraften ens går att hitta. Det finns med andra ord en stark motståndskraft på arbetsmarknaden som bidrar till att konjunkturedgången inte blir värre. Arbetslösheten bedöms tillfälligt öka till 9,0 procent 2024 innan den faller tillbaka. En större arbetslöshet än i nuvarande prognos skulle leda till att fler hushåll skulle behöva strama åt sin efterfrågan ytterligare och därmed bidra till en djupare lågkonjunktur.

Att arbetsmarknaden håller emot gör också att skatteunderlaget i nominella termer utvecklas relativt väl, trots lågkonjunkturen. Skatteintäkterna ökar nominellt med 4,3 procent 2023 och 4,0 procent 2024, för att sedan öka ytterligare när arbetsmarknaden återhämtar sig. Realt sett utvecklas dock skatteunderlaget uselt. I år beräknas skatteunderlaget minska realt med 2,5 procent till följd av att priser, pensioner och löner sammantaget ökar i snabbare takt än skatteintäkterna. Det är första gången sedan 2004 som skatteunderlaget urholkas i reala termer. 2024 sker knappt någon förstärkning alls, då skatteunderlaget endast ökar realt med 0,2 procent. Under förutsättning att inflationen går ner under inflationsmålet i juni 2024 sker dock en relativt kraftig förstärkning av det reala skatteunderlaget 2025, med 4,5 procent.

(SKR:s Ekonomirapport, maj 2023)

9 Budgetens förutsättningar

9.1 Utmaningar

I årsredovisning 2022 identifierades utmaningar för kommunkoncernen. Nedan finns en sammanfattning av dem.

Kostnadsökningarna är just nu på nivåer som kommunen inte varit med om tidigare. Kommunen, verksamheten och kommuninvånarna har ännu inte sett konsekvenserna, men det kommer att märkas under 2023 och de kommande åren. Åtgärder på alla nivåer inom organisationen kommer att bli nödvändiga för att klara ekonomin.

Den största befolkningsökningen procentuellt sett sker i kommunens nordvästra del. En utmaning är att utveckla samhällsservicen med bland annat skolor och förskolor i samma takt, då investeringsprocessen tar lång tid.

Antalet invånare som är 85 år och äldre kommer att öka markant i kommunen de kommande åren, på grund av stora barnkullar på 40-talet. Förutom en ökning av hemtjänst och vård- och omsorgsboende kommer den äldre befolkningen att ställa andra krav på bostäder och omgivningar, båda när det gäller yta, lokalisering, tillgänglighet och möjlighet socialt umgänge. Även när det gäller infrastruktur och kollektivtrafik kan kommunen förvänta sig att kraven och behoven förändras.

Samtidigt som antal äldre ökar så minskar andelen som är i arbetsför ålder. Att ha samma bemanningsnivå som idag är inte en möjlighet för Marks kommun framåt. Det är nödvändigt för kommunen att hitta andra vägar och andra arbetssätt. Det är inte säkert att det är ekonomin som blir kommunens ramar framöver, utan det blir hur kommunen lyckas rekrytera personal som blir ramen för vad som kan utföras.

För att klara de ekonomiska utmaningarna och kompetensförsörjningen framåt finns det inte *en* lösning, utan många delar måste bidra, såsom digitalisering, automatisering, prioritera bort uppgifter och ta bort delar av verksamhet. Kommunen måste också våga hantera frågan hur lokaler nyttjas mest effektivt, t.ex. genom samlokalisering och storleken på enheter (t.ex. förskolor, skolor, vård- och omsorgsboende). Detta samtidigt som alla delar av Mark ska utvecklas positivt.

Ser vi på kvaliteten i verksamheten är den övergripande bilden att Marks resultat ligger under medel bland Sveriges kommuner. Marks kommun har många förutsättningar att göra goda resultat och rusta inför framtidens utmaningar.

År 2022 gick Marks kommun från 11 till två kommungemensamma mål. Det krävs ett kraftfullt och sammanhållet arbete för att åstadkomma resultat och arbetet med Bästa barnkommun och Bästa företagskommun är ett långsiktigt arbete.

Från nämndplaner och årsrapporter/årsredovisningar går att utläsa att verksamheten ännu inte planeras eller följs upp utifrån Agenda 2030 på ett fullgott sätt. Genom att färdigställa arbetet med hållbarhetsprogrammet och därefter arbeta med att göra verkstad kommer steg kunna tas mot en stadigare implementering av Agenda 2030 i styrning och ledning.

Samarbetet och samverkan med civilsamhället och näringslivet blir en nyckelfaktor framöver. Vi ställs inför allt fler, inte bara komplicerade utmaningar, utan komplexa problem, där samverkan med civilsamhället och näringslivet blir en förutsättning för att lösa uppgiften.

9.2 Finansiering av kommunens och kommunkoncernens verksamhet

Skatter och utjämning

Kommunens verksamhet finansieras till största del av intäkter från kommunalskatten och det nationella utjämningsystemet.

Kommunens utdebitering 2023 är 21,51 kronor per skattekrona (21,51 procent). Budgeten för 2024–2027 bygger på samma utdebitering.

Prognostiserade intäkter från skatter och utjämning baseras på Sveriges Kommuner och Regioners, SKR:s, prognos 2023-04-25 med tillägg för beslutade generella statsbidrag. Kommunens skatteintäkter påverkas främst av skatteunderlagets utveckling och befolkningsförändringar.

Skatteprognosen bygger på att befolkningsutvecklingen i Marks kommun ökar med 100 personer årligen per den 1 november mellan 2022 och 2024 och 50 personer per år därefter. Utgångspunkten är ett utfall om 35 345 invånare den 1 november 2022.

Upplåningsramar

Kommunkoncernens samtliga lån finns hos Kommuninvest. Inom kommunkoncernen svarar de kommunala bolagen, och då främst bostadsbolaget, för störst andel av skuldportföljen. Gemensamma finansiella riktlinjer har antagits för att minska riskerna i skuldportföljen.

Marks kommun har de senaste åren tagit upp externa lån för att finansiera investeringar. Vid utgången av 2023 är prognosen att kommunens upplåning uppgår till 400 mnkr, en ökning med 200 mnkr från föregående år. De kommunala bolagen planerar att amortera ytterligare på sina lån under 2023 vilket sänker nivån på skuldportföljen något jämfört med tidigare budget men inför kommande budgetperiod beräknas bolagens upplåningsbehov återigen öka. Även kommunens upplåning förväntas öka med 200 mnkr 2024 och ytterligare 100 mnkr 2025. I beloppet har inte ingången avsiktsförklaring med Trafikverket gällande förbifart Skene räknats med.

Det totala upplåningsbehovet för kommunkoncernen redovisas nedan. Under avsnittet Upplånings- och borgensramar redovisas upplåningsbehovet per bolag.

Belopp i miljoner kr	2024	2025	2026	2027
Spinnerskankoncernen	1 594	1 764	1 908	2 093
Leasingram	100	100	100	100
Checkräkningskredit	100	100	100	100
Disponeras av kommunstyrelsen för kommunens och koncernens finansieringsbehov	56	36	42	7
Låneram för Marks kommun	600	700	700	700
Summa	2 450	2 700	2 850	3 000

Kort- respektive långfristig likviditet

Enligt Marks kommunkoncerns finanspolicy, antagen 2022-05-19, ska fördelningen mellan kort- respektive långfristig likviditet fastställas i samband med budgeten. Utifrån prognoser för 2023 samt budgeterat kassaflöde 2024-2027 bestäms fördelningen av likviditeten enligt tabellen nedan.

Belopp i miljoner kr	2024	2025	2026	2027
Kortfristig likviditet	100	100	100	100
Långfristig likviditet	0	0	0	0

9.3 Nämndernas verksamhet

Resursfördelning utifrån resurs- och demografimodell

Vid budgetjusteringen sker en uppdatering av volymer utifrån senast kända befolkningsprognos som togs fram under 2023 (för barn- och utbildningsnämnden samt omsorgsnämnden). Tillägg eller avdrag på ramarna sker utifrån prognostiserade volymförändringar jämfört med den befolkningsprognos som föregående års budget vilar på. Utöver demografiska förändringar görs också en justering av socialnämndens ram med anledning av förändrat behov inom LSS-verksamheten. För att möta förändrade kapitalkostnader hos teknik- och servicenämnden görs även en tillägg eller avdrag för dessa vad gäller gatuverksamheten.

Förändringarna presenteras under resursfördelning i kapitel 10.

Finansförvaltning

Budgeten för de gemensamma verksamhetsposterna innehåller pensionskostnader, förändring av semesterlöneskuld, återförda kapitalkostnader samt kommunreserven och andra kommunövergripande poster. Förändringarna presenteras under drift- respektive resultatbudgeten.

Intern ränta

Internräntan används för beräkning och fördelning av kapitalkostnader för aktiverade investeringar. Ambitionen med internräntan är att den ska fånga en rimlig räntenivå sett över en investerings hela livslängd. För att erhålla en korrekt internränta bör räntan beräknas utifrån den genomsnittliga räntekostnaden för kommunens egen upplåning. Enligt senaste finansrapport beräknas kommunens upplåningsränta för 2024 till 2 procent.

Ränta 2024 för VA- och avfallsverksamheten

Den räntesats som kommunen debiterar VA-verksamheten ska enligt gällande lagstiftning vara lika med den faktiska upplåningsräntan eller en internränta som "motsvarar ett genomsnitt av räntorna på kommunens totala långfristiga låneskuld". För 2024 fastställs internräntan för VA-verksamheten till 2,0 procent. Internränta höjs därmed 0,75 procentenheter jämfört med tidigare anvisning. För avfallsverksamheten som även den är taxefinansierad sätts motsvarande ränta.

Internränta 2024 för övrig verksamhet

Internräntan används även för beräkning av kommunens kapitalkostnader. I budgetanvisningarna fastställer kommunstyrelsens arbetsutskott en räntesats inför kommande års budgetarbete. För att undvika justeringar av ramarna vid mindre förändringar av internräntan tillämpas en viss tröghet i anpassningen. För 2024 behålls internräntan oförändrad på 1,25 procent som gällde i anvisningarna.

Preliminärt PO-pålägg

Beräkningen av personalkostnader 2024 bygger på ett preliminärt PO-pålägg om 44,53 procent vilket är en ökning med 1,78 procentenheter jämfört med PO-pålägget om 42,75 procent som Marks kommun har använt 2023. Orsaken till höjt PO-pålägg är den förmånsbestämda pensionen som fortsätter öka då prisbasbeloppet ökar även 2024.

9.4 Spinnerskankoncernen

Kommunfullmäktiges styrning av bolagen skiljer sig i grunden inte från styrningen av nämnderna. De ekonomiska utgångspunkterna för bolagen fastställs i de av fullmäktige beslutade ägardirektiven. Nivån på de ekonomiska målen, upplåning- och borgensramar och utdelningar beslutas av fullmäktige i budgeten efter att moderbolaget har behandlat och godkänt budgetförslagen.

Avkastningskrav

Avkastningskravet för Marks Bostads AB ställs som direktavkastning på totalt kapital om 4 procent i genomsnitt över en fyraårsperiod. Med totalt kapital avses här marknadsvärdet på fastigheterna vilket ställs i relation till driftnettot.

Avkastningskravet på övriga bolag avser avkastningen på eget kapital (resultatet före skatt under året i procent av eget kapital). Kravet på Marks Energi AB uppgår till 3 procent i genomsnitt över en fyraårsperiod. För närvarande ställs inga avkastningskrav på Spinnerskan i Mark AB eller på Marks Fastighets AB.

Soliditetskrav

Kommunens bolag ska arbeta långsiktigt för att stärka sin ekonomi i syfte att minska kommunens risktagande som ägare. Ett sätt att mäta den långsiktiga ekonomiska styrkan är via soliditeten (företagets betalningsförmåga på lång sikt). Soliditeten beräknas som justerat eget kapital i förhållande till bolagets totala tillgångar där justerat eget kapital utgörs av eget kapital inklusive obeskattade reserver med avdrag för uppskjuten skatteskuld. Soliditetskravet för Marks Energi AB är 20 procent. Soliditetskravet för Marks Bostads AB är lägst 15 procent. För närvarande ställs inga soliditetskrav på Spinnerskan i Mark AB eller på Marks Fastighets AB.

Upplåningsramar- och borgensramar

Kommunens kreditvärdighet utnyttjas för att sänka koncernkoncernens samlade finansiella kostnader genom att kommunen tecknar borgen för bolagens upplåning. I takt med att internbank successivt införs kommer upplåningen att samlas hos kommunen och bolagen kommer att utnyttja den likviditet de behöver genom en kredit i koncernvalutakontot. Borgensramar kommer därmed att ersättas av kreditlimiter. Under införandetiden behöver borgensramar finnas kvar så länge bolagen har egen upplåning hos extern part.

Den totala borgensramen för kommunens helägda bolag fastställs för 2024 till 1 594 mnkr. Marks kommun går därigenom i borgen för bolagens låneförpliktelser som för egen skuld upp till ett totalt högsta lånebelopp om 1 594 mnkr, jämte därpå löpande ränta och kostnader. Det totala högsta lånebeloppet ska beräknas på skuldebrevens ursprungliga lånebelopp.

Ramen 2024 fördelas enligt följande:

Borgensram 2024	
Spinnerskan i Mark AB	204 mnkr
Marks Bostads AB	1 165 mnkr
Marks Energi AB	220 mnkr
Marks Fastighets AB	5 mnkr

Utöver extern upplåning har bolagen möjlighet att utnyttja kommunens koncernvalutakonto för kortfristiga behov av likviditet. Om extern upplåning minskar under året och övergår till kredit i koncernvalutakontot räknas beslutad borgensram motsvarande som imit.

Följande limiter gäller 2024 i koncernvalutakontot:

Limiter 2024	
Spinnerskan i Mark AB	5 mnkr
Marks Bostads AB	50 mnkr
Marks Energi AB	15 mnkr
Marks Fastighets AB	5 mnkr

Borgensavgifter

Enligt Marks kommuns finanspolicy, antagen 2022-05-19, ska kommunfullmäktige årligen besluta om nivåer på borgensavgifter/internräntepåslag. Kommunstyrelsen har i uppgift att besluta om en modell för beräkning av marknadsmässiga avgifter. I avvaktan på en beslutad modell är borgensavgifterna oförändrade.

För 2024 bestäms borgensavgifter till:

Borgensavgifter 2024	
Spinnerskan i Mark AB	0,1%
Marks Bostads AB	0,3%
Marks Energi AB	0,5%
Marks Fastighets AB	0,5%

Utdelningar

Enligt ägardirektiven ska bolagen efter beslut i fullmäktige lämna utdelning eller annan form av värdeöverföring till moderbolaget. Moderbolaget har i uppgift att föreslå utdelning, vilket ska ske med iakttagande av aktiebolagslagen.

I förslag till Budget 2024-2027 för Spinnerskankoncernen som moderbolaget behandlade i maj 2023 föreslås en årlig utdelning från samtliga dotterbolag. Utdelningen har liten påverkan på bolagens soliditet som beräknas ligga väl över ägarens krav. För Marks Bostads AB föreslås att utdelning, utöver huvudregeln i den så kallade Allbolagen, även ska kunna tas på överskott som uppkommit vid försäljning av fastigheter under föregående räkenskapsår. Detta enligt 4 § i Lag (2010.879) om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag. Utdelningarna för 2024 beslutas preliminärt i budgeten men fastställs först när resultat och vinstdispositioner tas fram i samband med årsbokslut.

För 2024 fastställs preliminära utdelningar enligt följande:

Utdelningar 2024	
Marks Bostads AB	1,2 mnkr
Marks Energi AB	3,0 mnkr
Marks Fastighets AB	1,3 mnkr

10 Uppdrag och ramar till nämnder och bolagsstyrelser

Nedan finns en kort beskrivning av nämndens/styrelsens uppdrag. Det fullständiga uppdraget finns i nämndens reglemente och för bolagen i ägardirektiven.

10.1 Kommunstyrelsen

Kommunstyrelsen är kommunens ledande politiska förvaltningsorgan och har ett helhetsansvar för kommunkoncernens verksamheter, utveckling och ekonomiska ställning. Styrelsen leder och samordnar förvaltningen av kommunens angelägenheter. Kommunstyrelsen har ansvar för exploateringsverksamheten, översiktsplanering, näringslivsfrågor och övergripande frågor om besöksnäringen.

Överförmyndarnämnden är gemensam nämnd för kommunerna Mark, Falkenberg och Varberg. Varbergs kommun är värdkommun för den gemensamma nämnden och dess förvaltning ingår i Varbergs kommuns organisation. Nämnden ansvarar för kommunens överförmyndarverksamhet. I nedanstående budget ingår överförmyndarnämnden respektive år, för år 2024 är budgeten 4,5 mnkr.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	205,6	207,0	209,1	212,4
Investeringsram	27,0	27,0	27,0	27,0

10.2 Barn- och utbildningsnämnden

Barn- och utbildningsnämnden ansvarar för kommunens verksamhet för alla barn och ungdomar 1 - 20 år vad avser förskola, fritidshem, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola samt för elevhälsa. Barn- och utbildningsnämnden ansvarar även för kommunens vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, kommunens aktivitetsansvar om icke skolpliktiga ungdomar, arbetsmarknadsfrågor, arbetsmarknadspolitiska insatser samt mottagning och insatser för nyanlända. Barn- och utbildningsnämnden har vidare tillsynsansvar för fristående enheter inom förskola, fritidshem och pedagogisk omsorg.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	1 057,9	1 070,7	1 082,7	1 099,3
Investeringsram	10,0	10,0	10,0	10,0

10.3 Bygg- och miljönämnden

Bygg- och miljönämnden ansvarar för kommunens livsmedelskontroll och för kommunens prövnings- och tillsynsuppgifter inom miljö- och hälsoskyddsområdet, naturvårdsområdet, samt inom området för alkohol, tobak och liknande produkter samt receptfria läkemedel. Nämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom plan- och byggnadsväsendet exklusive översiktsplaner. Nämnden ansvarar för frågor om förhandsbesked, bygglov och rivningslov, utövar tillsyn över byggnadsverksamheten samt prövar frågor om olovligt byggande.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	17,5	17,6	17,8	18,1

10.4 Kultur- och fritidsnämnden

Kultur- och fritidsnämnden ska främja det livslånga lärandet genom folkbibliotek, stöd till föreläsningsföreningar och studieorganisationer, samt konsumentvägledning och öppen förskola. Kultur- och fritidsnämnden ska erbjuda meningsfulla fritidsaktiviteter för barn och ungdomar genom öppen ungdomsverksamhet, och pedagogisk verksamhet i kulturskola. Nämnden ska möjliggöra ett tillgängligt och tätortsnära friluftsliv. Kultur- och fritidsnämnden ska främja en aktiv fritid och livslång hälsa genom att tillhandahålla idrotts- och fritidsanläggningar, samt ge bidrag och stöd till föreningar. Kultur- och fritidsnämnden ska erbjuda och främja en mångfald av kulturella uttryck genom musei-, scenkonst-, och utställningsverksamhet, inköp och beställning av bild- och formkonst och konstnärlig gestaltning, samt bidrag och stöd till föreningar.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	98,1	99,1	100,1	101,7
Investeringsram	3,0	5,6	3,0	3,0

10.5 Teknik- och servicenämnden

Teknik- och servicenämnden ansvarar för vatten- och avloppsförsörjning och avfallshantering. Nämnden ansvarar för offentliga platser såsom gator, vägar och parker. Nämnden ansvarar för service inom kommunens egen organisation vad gäller exempelvis lokaler, fritidsanläggningar, städning och den kost som serveras i förskolor, skolor samt inom äldreomsorgen.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	62,9	64,1	66,4	69,3
Investeringsram för gator, parker och GC	46,0	46,0	46,0	46,0
Investeringsram för lokaler	65,4	51,4	46,4	46,4

Utöver ovanstående investeringsramar har teknik- och servicenämnden investeringsbudget för större projekt samt den taxefinansierade verksamheten.

10.6 Socialnämnden

Socialnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten avseende individ- och familjeomsorg, försörjningsstöd, stöd och service till vissa funktionshindrade samt kommunal vård och omsorg och som inte avser äldre. Nämnden ansvarar även för bostadsanpassningsbidrag samt budget- och skuldrådgivning.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	431,1	431,6	431,6	433,3
Investeringsram	1,3	1,3	1,3	1,3

10.7 Omsorgsnämnden

Omsorgsnämnden ansvarar för kommunens uppgifter inom socialtjänsten vad avser omsorg om äldre och andra personer som har behov av bistånd i form av hemtjänst, vård- och omsorgsboende samt trygghetslarm. Nämnden ansvarar även för den kommunala hälso- och sjukvården, färdtjänst och riksfärdtjänst.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	588,6	604,2	628,0	652,1
Investeringsram	1,7	1,7	1,7	1,7

10.8 Valnämnden

Valnämnden ansvarar för och ska utföra kommunens uppgifter vid val till riksdagen, regionfullmäktige, kommunfullmäktige, Europaparlamentet och vid folkomröstningar. Valnämnden planerar för, genomför och följer upp dessa val.

miljoner kronor	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Driftbudget	1,5	0,5	2,0	0,5

10.9 Spinnerskan i Mark AB

Spinnerskan i Mark AB är kommunkoncernens moderbolag och samordnar verksamheterna i de kommunala bolagen och verka för koncernnytta för hela kommunen genom att tillsammans med kommunen söka lösningar som tillgodoser kommunens samlade intressen.

Spinnerskankoncernen

Belopp i mnkr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Resultat efter finansnetto	8,5	8,0	5,5	3,3
Investeringar	250,4	253,1	256,4	257,8
Upplåning	1 574,5	1 764,0	1 908,5	2 093,0
Soliditet	12,8%	11,8%	11,0%	10,1%

Spinnerskan i Mark AB

Belopp i mnkr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Resultat efter finansnetto	0,0	0,1	0,1	0,0
Upplåning	204,0	204,0	204,0	204,0
Soliditet	22,2%	22,2%	22,2%	22,2%

10.10 Marks Bostads AB

Marks Bostads AB svarar för god försörjning av bostäder i kommunen.

Belopp i mnkr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Resultat efter finansnetto	11,6	10,0	7,8	5,8
Investeringar	245,9	249,1	252,4	253,8
Upplåning	1 165,0	1 355,0	1 530,0	1 715,0
Soliditet	19,2%	17,3%	15,8%	14,4%
Avkastning 4-års snitt	4,1%	4,3%	4,6%	4,7%

10.11 Marks Energi AB

Marks Energi AB ska tillgodose anslutna fastigheters behov av värme för uppvärmning och av varmvatten. Produktion och leverans av förnyelsebar energi sker främst i form av fjärrvärme och ånga men även alternativa energislag. Marks Energi AB ska också utveckla och förvalta kommunens stadsnät för elektronisk kommunikation.

Belopp i mnkr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Resultat efter finansnetto	4,4	5,3	5,7	5,7
Investeringar	4,0	3,5	3,5	3,5
Upplåning	200,0	200,0	170,0	170,0
Soliditet	40,7%	40,7%	44,2%	44,2
Avkastning 4-års snitt	16,2%	12,5%	8,5%	9,3%

10.12 Marks Fastighets AB

Marks Fastighets AB ska tillgodose näringslivets lokalbehov och därigenom främja förutsättningarna för tillväxt och sysselsättning.

Belopp i mnkr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Resultat efter finansnetto	0,3	0,4	0,3	0,5
Investeringar	0,5	0,5	0,5	0,5
Upplåning	5,5	5,0	4,5	4,0
Soliditet	72,5%	73,0%	73,4%	73,7%

11 Resursfördelning, driftbudget, investerings- och exploateringsplaner

11.1 Driftbudget

Budgeterade poster med minus (-) avser en nettokostnad medan poster utan tecken avser en nettointäkt.

Belopp i miljoner kronor	Budget 2023	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Fullmäktige, partistöd och revision	-6,0	-6,4	-6,5	-6,5	-6,6
Kommunstyrelsen inklusive överförmyndarverksamheten	-187,8	-205,6	-207,0	-209,1	-212,4
Barn- och utbildningsnämnden	-1 001,6	-1 057,9	-1 070,7	-1 082,7	-1 099,3
Kultur- och fritidsnämnden	-86,9	-98,1	-99,1	-100,1	-101,7
Bygg- och miljönämnden	-17,1	-17,5	-17,6	-17,8	-18,1
Socialnämnden	-426,1	-431,4	-431,6	-431,6	-433,3
Omsorgsnämnden	-562,1	-588,6	-604,2	-628,0	-652,1
Teknik- och servicenämnden	-58,6	-62,9	-64,1	-66,4	-69,3
Valnämnden	-0,5	-1,5	-0,5	-2,0	-0,5
Summa nämnder	-2 346,7	-2 469,9	-2 501,3	-2 544,2	-2 593,3
Gemensamma verksamheter	-48,1	-44,8	-39,2	-39,7	-39,7
VA-verksamheten, skattefinansiering	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
KS medel för särskilda lönesatsningar	-4,1	-11,8	-12,0	-12,1	-12,3
Lokalkostnader	-8,3	-4,0	-27,0	-27,0	-27,0
Återföring av kapitalkostnader	28,4	28,4	28,4	28,4	28,4
Kommundirektörens utvecklingsmedel	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0	-1,0
Bästa barnkommun	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Bästa företagskommun	0,0	-2,5	-2,5	-2,5	-2,5
Framtidens arbetsplats	0,0	-1,0	-2,0	-3,0	-3,0
Behovs- och verksamhetsförändringar	-3,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ökade kostnader hos köpande nämnder	-10,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Reserver - kommunstyrelsen	-10,0	-5,0	-5,0	-5,0	-5,0
Gemensamma kostnader/intäkter	-58,7	-44,2	-62,8	-64,4	-64,6
VERKSAMHETENS NETTOKOSTNADER	-2 405,4	-2 514,1	-2 564,1	-2 608,6	-2 657,9

Under kommundemensamma verksamheter samlas de kostnader och intäkter som inte har något direkt samband med kommunstyrelsens egna verksamheter men som ändå ansvarsmässigt budgeteras under kommunstyrelsen. Det kan gälla pensioner, kommunreserv och särskilt avsatta medel mm. Kommunfullmäktige bemyndigar kommunstyrelsen att besluta om dessa medel inklusive den ofördelade investeringsreserven som ligger utanför investeringsbudgeten.

Särskilda lönesatsningar utökas för att kunna prioritera vissa yrkesgrupper samt arbeta med att minska osakliga löneskillnader.

Det tillskott som tillfördes till ökade kostnader för kost och energi enligt budget 2023-2026 om 10,1 mnkr, återtas vilket hanteras som ett ökat anpassningskrav på teknik- och servicenämndens verksamheter för interna tjänster. Nämnden behöver gemensamt med köpande nämnder sträva efter långsiktiga lösningar för att våra interna tjänster har en rimlig kvalitet och kostnadsutveckling.

Medel avsätts för att utveckla framtidens arbetsplats samt utveckla bästa företagskommun. Kommunreserven halveras.

Förändring i nämndernas ramar 2024

Förändringar i nämndernas ramar i ovanstående drift-tabell specificeras nedan avseende år 2024. Justeringarna består av generella förutsättningar och tidigare fattade beslut. I tabellen ingår också kommunfullmäktiges prioriteringar inför år 2024.

	Budget 2023	Löne- och prisökningar	Demografiresursfördelningsmodeller	Färdigställda investeringar	Omorganisation och övriga beslut	Omställning och anpassning	Politiska omprioriteringar	Budget 2024
Fullmäktige, partistöd och revision	6,0	3,9%				-2,8%		6,4
Kommunstyrelsen, inkl överförmyndarverksamhet	187,8	0,2				-0,2	0,3	205,6
Barn- och utbildningsnämnden	1 001,6	7,3	12,9	1,3	3,0	-5,5	18,4	1 057,9
Kultur- och fritidsnämnden	86,9	3,4		7,7	0,6	-2,6	2,1	98,1
Bygg- och miljönämnden	17,1	0,7				-0,5	0,2	17,5
Socialnämnden	426,1	16,6	-2,8			-12,5	4,0	431,4
Omsorgsnämnden	562,1	21,9	16,0			-16,5	5,0	588,6
Teknik- och servicenämnden	58,6	2,3	1,5	2,2		-1,7		62,9
Valnämnden	0,5						1,0	1,5
SUMMA NÄMNDER	2 346,8	91,5	27,6	11,2	1,2	-69,0	60,5	2 469,8

I budgettram för 2024, med utgångsläge från tilldelade budgetramar för år 2023 ingår följande justeringar:

- **Löne- och prisökningar** För att beräkna kommunens förväntade kostnadsutveckling används prisindex för kommunal verksamhet, PKV, publicerat av Sveriges Kommuner och Regioner, SKR, i april 2023 i cirkulär 2023:20. Kostnadsutvecklingen under år 2024 förväntas bli 3,9 procent sammanvägt för löner, material, tjänster och köpt verksamhet.
- **Demografi-/resursfördelningsmodeller** Marks kommun tillämpar resursfördelningsmodeller för barn- och utbildningsnämnden och omsorgsnämnden som tar hänsyn till om antalet invånare i berörda åldersintervaller förändras. Budget 2024 utgår från befolkningsprognos som är framtagen under våren 2023 och innebär följande justeringar
  - Barn- och utbildningsnämnden: förskola +9,9 mnkr, fritidshem -0,8 mnkr, grundskola -2,0 mnkr, gymnasieskola +5,8 mnkr
  - Omsorgsnämnden: äldreomsorg +16,0 mnkr.

Socialnämndens ram justeras utifrån hur behovet av LSS-insatser förändrats. Då antalet insatser minskat justeras ramen ned med 2,8 mnkr.

För teknik- och servicenämnden justeras ramen utifrån förändrade kapitalkostnader för gatuverksamheten som för år 2024 ökar med 1,5 mnkr.

- **Färdigställda investeringar** innebär en ökad lokalkostnad för respektive nämnd avseende Örbyskolan 0,3 mnkr, paviljongskola i Skene 1,0 mnkr, badhuset Kaskad 7,7 mnkr och Kinna resecentrum 2,2 mnkr.
- **Omorganisation och övriga beslut**
  - Enligt tidigare budgetbeslut i kommunfullmäktige tillfördes kommunstyrelsen tillfällig budget för ny webb-plats under år 2023, vilket därför tas bort år 2024 med 1,8 mnkr. Budget för sommarfredag och mingla flyttas från kommunstyrelsen till kultur- och fritidsnämnden 0,6 mnkr.
  - Enligt beslut i kommunfullmäktiges budget 2023-2026 tillfördes 3,0 mnkr för den nya verksamheten returlaget. Budgeten flyttas nu från kommunens gemensamma budget till barn- och utbildningsnämnden där verksamheten startat.
- **Omställning och anpassning** Enligt kommunfullmäktiges budget 2023-2026 beslutades om ett inbyggt anpassningskrav på nämnderna avseende kostnadsökningar över 1,0 procent. Utifrån förväntad prisutveckling innebär det ett generellt anpassningskrav om 2,8 procent.

- **Politiska prioriteringar**

- 0,1 mnkr, utökad budget för lekmanarevisorernas granskning
- 0,2 mnkr, utökad budget för Kommunfullmäktiges åtagande
- 0,4 mnkr, överförmyndarverksamhetens extra kostnad vid uppstart i samarbete med Varberg, ett-årigt tillskott
- 17 mnkr, till digitalisering och IT samt till utvecklat chefs-stöd genom HR-funktionen
- 1,0 mnkr till kommunstyrelsens budget för arbete med civilsamhällets organisationer och civilt försvar
- 29,5 mnkr, det tillkommande anpassningskravet (2,8%) för år 2024 tas bort från barn- och utbildningsnämnden
- 2,0 mnkr till kultur- och fritidsnämnden för att utveckla det lokala aktivitetsstödet till föreningar
- 0,1 mnkr till satsning läslust för unga
- 0,2 mnkr tillförs bygg- och miljönämnden till insatser för naturvård
- 4,0 mnkr tillförs socialnämnden för att underlätta det tillkommande anpassningskravet för år 2024
- 5,0 mnkr tillförs omsorgsnämnden för att underlätta det tillkommande anpassningskravet för år 2024, ett-årigt tillskott
- 10,1 mnkr i avdrag för ökade kostnader kost och energi enligt ovan ger ett motsvarande ökat anpassningskrav på teknik- och servicenämnden
- 1,0 mnkr till valnämndens budget under valåret, ett-årigt tillskott.

11.2 Investeringsplan

Marks kommun står likt många andra kommuner inför stora investeringsbehov de närmsta åren. Nedan presenteras investeringsplanerna för den skatte- respektive taxefinansierade verksamheten på en övergripande nivå.

Budgetberedningen har i årets process fortsatt arbetet med att hitta hållbara nivåer och arbetssätt kopplat till beslutade riktlinjer för området. Bakgrunden till fokus på frågan är att effekterna av investeringarna de sista åren tagit en allt större andel av kommunens driftbudget i anspråk, vilket på sikt riskerar att tränga undan andra behov.

I den skattefinansierade verksamheten är det framförallt lokalbehov som ligger bakom de historiskt höga investeringsvolymerna. Teknik- och servicenämnden har förutom årliga investeringsramar även ansvar för genomförandet av de kommunövergripande projekt som anslagsbinds per projekt utanför ramarna.

Investeringar i skattefinansierad vht miljoner kr	Projekt- total	Budget 2024	Budget 2025	Plan 2026	Plan 2027	Genom- förs
Kommunstyrelsen	R	27,0	27,0	27,0	27,0	R
Barn- och utbildningsnämnden	R	10,0	10,0	10,0	10,0	R
Kultur- och fritidsnämnden	R	3,0	5,6	3,0	3,0	R
Socialnämnden	R	1,3	1,3	1,3	1,3	R
Omsorgsnämnden	R	1,7	1,7	1,7	1,7	R
Teknik- och servicenämnden						
Ram för gator, parker och GC	R	46,0	46,0	46,0	46,0	R
Ram för lokaler	R	65,4	51,4	46,4	46,4	R
Summa ramar		154,4	143,0	135,4	135,4	
Projekt med beslutad byggstart						
Skolan i Skene etapp 1 7-9 + idrottshall	299,0	299,0				2022- 2024
Förskola Skene	50,0					2022- 2024
Projekt med beslutad projektering						
Utbyggnad skola och förskola Björketorp	60,0	25,0				2022- 2024
Ny förskola och skola Ubbhult	80,0	30,0				2019- 2024
Ny förskola Sätilla	50,0	30,0	20,0			2024- 2025
Utbyggnad Stommensskolan	85,0				85,0	2027
Projekt utan förstudie						
Skolan i Skene etapp 2 och 3						XX
Nybyggnad förskola Kinna						XX
Hyssnaskolan						XX
Renovering förskola Hyssna						XX
Utökning förskoleplatser Skene						XX
Framtidens kontorsarbete						XX
Lokaleffektivisering Kunskapens hus						XX
Kinnahallen						XX
Loftsgårdens förskola						XX
Snickaregårdens förskola						XX
Summa investeringsbudget		538,4	163,0	135,4	229,4	
Föreningsdrivna investeringar						
Åretruntfotbollsplan nordväst		7,5				
Åretruntfotbollsplan centralort				7,5		

R= Årlig ram

XX = Projektets förutsättningar vad gäller tid och beräknad utgift utreds i förstudiearbete.

Ram för lokaler utökas 2024 för att finansiera underhåll av Rydals förskola, verksamhetsanpassningar i Tygrikeshallen, reinvestering i Örbyhallen samt byggnation av nytt förråd vid Näs.

I den taxefinansierade verksamheten är det framförallt investeringar i befintlig infrastruktur inom vatten- och avloppsverksamheten som ligger bakom investeringsvolymerna. Teknik- och servicenämnden har förutom ramar även ansvar för de projekt som anslagsbinds per projekt utanför ramarna.

Investeringar i taxefinansierad vht miljoner kr	Projekt-total	Budget 2024	Budget 2025	Plan 2026	Plan 2027	Genom-förs
Exploateringsinvesteringar	R	5,0	5,0	5,0	5,0	R
Ombyggnad och förbättring av befintliga anläggningar	R	25,0	25,0	25,0	25,0	R
Summa VA-ramar		30,0	30,0	30,0	30,0	
Utbyggn va-ledn Ubbhult, Hägnen	48,5	5,6				2010-2024
Utbyggn va-ledn Dyrenäs	14,5					2018-2027
Utbyggn va-ledn Flohult/Sätla	5,0					2018-2025
Utbyggn va-ledn Almered	17,7	5,5				2017-2024
Utbyggnad VA-ledning Kovra-Ekhaga	9,5					2018-2027
Summa utbyggnad nya anläggningar		11,1	0,0	0,0	0,0	
Överföringsledningsprojekt Sätla – Flohult – Dyrenäs	19,7					2018-2026
Summa ÖFL-projekt		0,0	0,0	0,0	0,0	
Ledningsrenovering Öxabäck	18,0	7,2				2007-2024
Sanering Kvarnvägen/Skördegatan	17,3					2015-2025
Nya vattenledningar mellan Ramslätt och Fågslätt	39,0				4,0	2022-2027
Nybyggnation Björketorps avloppsverk						XX
Renovering Skene ARV Huvudbyggnad och rejektvattenlager	34,0	24,0				2020-2024
Processförnyelse Skene ARV Betong och reningsprocess						XX
Ny- och ombyggnad Skene Vattenverk	100,0	20,0	25,0	50,0		2015-2027
Ny- ombyggnad Fritsla Vattenverk						XX
Omläggning ledningar Industrigatan						XX
Summa Projekt ombyggnad av befintliga tillgångar		51,2	25,0	50,0		
Avfallsverksamhetens investeringsram	R	4,0	4,0	4,0	4,0	R
Summa investeringsbudget		96,3	59,0	84,0	38,0	

Utöver ovan redovisade investeringsvolymerna disponerar kommunstyrelsen, på samma sätt som tidigare år, medel att fördela till förändrade investeringsbehov under året (20 mnkr per år).

Medfinansiering av statlig infrastruktur

Med medfinansiering avses att till exempel en kommun eller ett företag, helt eller delvis, finansierar statlig infrastruktur. Medfinansiering, genom bidrag till en annan part exempelvis Trafikverket som bygger den statliga infrastrukturen, kan resultera i effektiva lösningar i transportsystemet. Medfinansieringen innebär även ett gemensamt ansvarstagande för finansiering och genomförande av infrastrukturobjekt.

De transportpolitiska målen är utgångspunkt för Trafikverkets prioritering av objekt, oberoende av om det förekommer medfinansiering eller inte. Effekter av projekt är mycket svårkalkylerade men vanliga effekter bakom beslut om att genom medfinansiering bidra till att ett projekt genomförs är: bättre trafiksituation, tillgång till mark och ökade möjligheter för detaljplaner och tillväxt.

När Marks kommun medfinansierar projekt kan utgiften antingen kostnadsföras direkt eller likt egna investeringar kostnadsföras över en längre period, för medfinansiering maximalt 25 år. Nedan nämns större projekt som bedöms fördelas på 25 år. För gång- och cykelvägar och stängsling och liknande mindre projekt är kommunens huvudregel att medfinansiering hanteras i det aktuella årets resultat.

Belopp per projekt i miljoner kronor	2024	2025	2026	2027	Genomförs
Vägplan förbifart Skene	40				2023-2027
Genomförande förbifart Skene				340	2027--

11.3 Exploateringsplan

Med markexploatering avses inköp och omvandling av råmark eller iordningställande av fastigheter för att kunna bygga bostäder, lokaler för handel, kontor, industrier eller verksamhetslokaler. I exploateringsverksamheten ingår därmed också att bygga gemensamma anordningar som till exempel gator, grönområden och VA. Kommunens exploateringsverksamhet är en viktig beståndsdel i det arbete som sker för att öka antalet bostäder i kommunen och möjliggöra fler företagsetableringar. Markexploatering är en process som i regel tar flera år att färdigställa. De senaste åren har kommunens exploateringsverksamhet varit hårt belastad eftersom efterfrågan på bostads- och verksamhetsmark är hög.

Ett exploateringsområde är ett avgränsat område som är eller kommer att bli detaljplanelagt. Exploateringsprojekt kan startas innan detaljplan är antagen. Avsikten med en exploatering är att förädla marken för olika ändamål och att sälja de fastigheter som kan bildas inom ett exploateringsområde.

Marks kommuns pågående projekt innefattar bland annat industriområden i Skene skog och Horred. I takt med att tomter säljs ansvarar Marks kommun för att bygga ut gator och VA.

Flertalet markexploateringar befinner sig i förstudiefas eller detaljplanering. Folkskolan 15, Horred Stommen och Smälteryd är exempel på projekt i fasen för detaljplanering. Det pågår också ett projekt med att ta fram lämpliga småhustomter samt verksamhetstomter runt om i hela kommunen.

Investeringar i exploateringsprojekten såsom gator och VA finansieras genom ramar i investeringsplanen. Utgifter för tomtmarken finansieras genom specifik ram nedan.

Utgifter för tomtmark (mnkr)	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027	Genomförs
Kommunstyrelsen	5,0	5,0	5,0	5,0	R

R = Årlig ram

12 Finansiella rapporter för kommunen

12.1 Resultatbudget

Belopp i mnkr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Verksamhetens intäkter	540,2	551,4	561,4	572,5
Verksamhetens kostnader	-2 941,2	-3 002,5	-3 057,0	-3 117,4
Avskrivningar	-113,1	-113,1	-113,1	-113,1
Verksamhetens nettokostnader	-2 514,1	-2 564,1	-2 608,6	-2 657,9
Skatteintäkter	1 852,0	1 940,4	2 030,8	2 110,1
Utjämnin	699,3	694,7	694,9	693,9
Verksamhetens resultat	37,2	71,0	117,1	146,1
Finansiella intäkter	8,0	8,5	8,9	9,4
Finansiella kostnader	-19,7	-22,4	-26,5	-26,8
Resultat efter finansiella poster	25,5	57,1	99,5	128,7
Extraordinära poster	0,0	0,0		
Årets resultat	25,5	57,5	99,5	128,7

Budgetförslaget innebär en genomsnittlig resultatnivå på 2,9 procent av kommunens skatteintäkter, utjämnin och finansnetto. Det finansiella målet säger att resultatmålet ska vara minst 1,5 procent mätt som ett fyraårs snitt. Hur stort kommunens resultat behöver vara styrs av kommunens finansiella utgångsläge och vilka investeringsplaner som finns. Resultat och avskrivningar respektive år är något förenklat kommunens del av finansieringen av det årets investeringar, andra finansieringsformer är lån eller minskad kassa/bank.

12.2 Kassaflödesbudget

Marks kommun miljoner kr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
DEN LÖPANDE VERKSAMHETEN				
Förändring av eget kapital (årets resultat)	25,5	57,1	99,5	128,7
Justeringsposter:				
Avskrivningar	113,1	113,1	113,1	113,1
Övrig förändring av anläggningstillgångar				
Avsättningar för pensioner				
Avsättning för avfallsdeponier mm				
Ianspråktaga avsättn för avfallsdeponier				
Övriga ej likviditetspåverkande poster				
Medel från vht före förändring av rörelsekapital	138,6	170,2	212,6	241,8
Förändring av rörelsekapital				
Ökn (-)/minskn (+) av förråd o varulager				
Ökn (-)/minskn (+) av exploateringsomr				
Ökn (-)/minskn (+) av kortfristiga fordringar				
Ökn (+)/minskn (-) av kortfristiga skulder				
Förändring av rörelsekapital				
Kassaflöde från den löpande verksamheten	138,6	170,2	212,6	241,8
INVESTERINGSVERKSAMHETEN				

Marks kommun miljoner kr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Investering i materiella anläggningstillgångar	-250,0	-250,0	-250,0	-250,0
varav investeringar i taxefinansierad verksamhet				
Pågående projekt				
Försäljning av materiella anläggningstillgångar				
Investering i finansiella anläggningstillgångar:				
Förändring aktiekapital i kom. bolag+Västtrafik AB				
Inköp av andelar+kortfristiga finansiella placeringar				
Försäljning av finansiella anläggningstillgångar				
Kassaflöde från investeringsverksamheten	-250,0	-250,0	-250,0	-250,0
FINANSIERINGSVERKSAMHETEN				
Ökning av långfristiga skulder (förutbetalda va-anslutningsavgifter)				
Förändring av långfristiga skulder	225,0	125,0	25,0	25,0
Förändring av långfristiga fordringar				
Minskning av långfristiga fordringar				
Kassaflöde från finansieringsverksamheten	225,0	125,0	25,0	25,0
Årets kassaflöde	113,6	45,2	-12,4	16,8
Likvida medel vid årets början	143,4	257,0	302,2	289,8
Likvida medel vid årets slut	257,0	302,2	289,8	306,6

12.3 Balansbudget

Marks kommun, miljoner kr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
Tillgångar				
<i>Anläggningstillgångar</i>				
Immateriella anläggningstillgångar				
<i>Materiella anläggningstillgångar</i>				
Mark, byggnader o tekniska anläggningar	2 482,5	2 598,8	2 715,2	2 831,6
Maskiner och inventarier	252,7	273,3	293,8	314,3
Pågående projekt				
S:a materiella anläggningstillgångar	2 735,2	2 872,1	3 009,0	3 145,9
Finansiella anläggningstillgångar	126,2	126,2	126,2	126,2
S:a anläggningstillgångar	2 861,4	2 998,3	3 135,2	3 272,1
Omsättningstillgångar				
Förråd	1,0	1,0	1,0	1,0
Exploateringsområden	8,0	8,0	8,0	8,0
Fordringar	220,0	220,0	220,0	220,0
Kassa och bank, korta placeringar	257,0	302,2	289,8	306,6

Marks kommun, miljoner kr	Budget 2024	Budget 2025	Budget 2026	Budget 2027
S:a omsättningstillgångar	486,0	531,2	518,8	535,6
Summa tillgångar	3 347,4	3 529,5	3 654,0	3 807,7
Eget kapital, avsättningar och skulder				
Eget kapital				
Eget kapital vid årets början	1 885,5	1 911,0	1 968,1	2 067,6
Årets förändring enl resultaträkningen	25,5	57,1	99,5	128,7
Eget kapital vid periodens/årets slut	1 911,0	1 968,1	2 067,6	2 196,3
Avsättningar				
Avsättning för pensioner+löneskatt	37,7	37,7	37,7	37,7
Summa avsättningar	37,7	37,7	37,7	37,7
Skulder				
Långfristiga skulder	815,8	940,8	965,8	990,8
Kortfristiga skulder	582,9	582,9	582,9	582,9
Summa skulder	1 398,7	1 523,7	1 548,7	1 573,7
Summa avsättningar och skulder	1 436,4	1 561,4	1 586,4	1 611,4
S:a eget kapital, avsättningar och skulder	3 347,4	3 529,5	3 654,0	3 807,7
Ansvarsförbindelser				
Pensionsförpliktelser som inte upptagits bland skulder eller avsättningar (inkl löneskatt)	624,1	594,3	567,5	543,7
Ställda panter				
Övriga ansvarsförbindelser	1 604,0	1 774,0	1 918,0	2 103,0
Summa ansvarsförbindelser	2 228,1	2 368,3	2 485,5	2 646,7